

วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (19)
กรกฎาคม - ธันวาคม 2551

การจัดการวัฒนธรรมด้านศาสนา

ปรีชา ช้างขวัญยืน

วิทยาศาสตร์ปัจจุบันไม่อาจแทนที่ศาสนา

ความเข้าใจผิดอย่างหนึ่งที่เริ่มมาจากนักวิทยาศาสตร์ก็คือความเข้าใจที่ว่าเมื่อวิทยาศาสตร์เจริญขึ้นศาสนาจะเสื่อมลงจนถึงกับหมดบทบาทไปในที่สุด แต่จนบัดนี้ดูเหมือนว่าวิทยาศาสตร์เองจะไม่ก่อปัญหาขัดแย้งใดๆ ในโลกมากนัก ปัญหาใหญ่ๆ ในโลกมาจากศาสนาเสียมากกว่า เพราะข้อเท็จจริงอันเป็นข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ และทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์นั้นเป็นเรื่องวัตถุวิสัย จริงหรือเท็จเป็นเช่นไรก็ต้องเป็นเช่นนั้น การโต้แย้งก็เพื่อการพิสูจน์มากกว่าจะเป็นการเอาชนะกัน เพราะความจริงในวิทยาศาสตร์นั้นไม่มีอะไรเป็นที่เคารพนับถือ ต่างกับความจริงทางศาสนาที่ผู้มีศรัทธาเชื่อถือถือเคารพผู้นำความจริงมาเปิดเผยและมั่นใจว่าความจริงนั้นจริงอย่างไม่มีผิดพลาดจริงอย่างแย้งไม่ได้ คนที่มีศรัทธาต่างกันจึง “ถือข้าง” ศรัทธาของตนและโต้แย้งกับผู้อื่นอย่างถาวรห้าว แม้ศาสนาเดียวกันถ้าตีความต่างก็แยกเป็นคนละพวกได้ นอกจากนั้นความจริงทางศาสนายังเกี่ยวข้องกับเรื่องถูกผิดชั่ว ซึ่งเป็นเรื่องคุณค่า ไม่เห็นตัวตนอย่างวัตถุสิ่งของหรือพลังงานต่างๆ อันเป็นข้อมูลวิทยาศาสตร์ที่นักวิทยาศาสตร์เจริญสักเพียงไร เมื่อตอบปัญหาถูกผิดชั่วไม่ได้ก็ไม่อาจแทนที่ศาสนาและไม่ทำให้ศาสนาลดบทบาทลงไปได้ อีกทั้งยังจะขัดแย้งกับศาสนาเสียเอง และทำให้ศาสนาหันมาวิพากษ์วิจารณ์ผลทางวัตถุที่ทำให้คนติดตามความสุขทางกายจนเบียดเบียนกัน และออกห่างเรื่องจิตใจอันเป็นสิ่งที่ศาสนาเห็นว่าเป็นสิ่งดีงามของมนุษย์อีกด้วย ตราบใดที่มนุษย์ยังมีการตัดสินใจผิดชั่วอยู่ ศาสนาก็ยังเป็นคำตอบที่สำคัญตรานั้น

ศาสนาในมิติวัฒนธรรมยังสำคัญ

ศาสนาเมื่อมองในมิติความคิดความเชื่อที่ผู้คนปฏิบัติตามจะได้รับความสุขนั้น ดูเหมือนเป็นเรื่องความสมัครใจที่ไม่ต้องจัดการใดๆ ความคิดความเชื่อในศาสนาอาจเป็นเหตุหรือเป็นตัวการเข้าไปจัดการหรือทำให้เกิดวัฒนธรรมด้านอื่นๆ เช่น ศิลปะ ประเพณี พิธีกรรมในชีวิต กิจกรรมในสังคม แต่เมื่อมองในมิติที่ศาสนาเป็นวัฒนธรรมส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมหลายๆ ด้านของสังคม ศาสนาก็มีฐานะ บทบาทและหน้าที่

พระพุทธรูปปางมารวิชัยประดิษฐานทั้งสี่ทิศตรงใจกลางพระอุโบสถวัดภูมิรินทร์ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

ทางสังคมต่อสังคม การจัดการหรือไม่จัดการศาสนา อาจก่อให้เกิดคุณหรือโทษแก่สังคม หรืออาจเกิดการขาดประโยชน์ที่จะได้จากศาสนา การจัดการศาสนาในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมของสังคม อาจเป็นการจัดการให้ศาสนาดำรงคงอยู่ในฐานะสถาบันที่มีคุณประโยชน์แก่สังคม โดยการจัดการการกร่อนทำลายและบ่อนทำลาย การจัดการให้เกิดความเจริญดั้งเดิมหรือพัฒนาให้ยิ่งขึ้น การจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในและที่ขัดแย้งกับภายนอก ทั้งในสังคม ในประเทศ และระหว่างประเทศ การจัดการให้เกิดคุณค่าคุณประโยชน์และมูลค่า เมื่อพิจารณาในแง่มุมเหล่านี้ศาสนาก็สำคัญ จนเป็นเรื่องที่ต้องการจัดการในทุกระดับ โดยเฉพาะระดับรัฐนั้นต้องถือเป็นเรื่องสำคัญจนต้องมีนโยบายการจัดการวัฒนธรรมด้านศาสนาให้ชัดเจนเช่นเดียวกับการจัดการวัฒนธรรมในด้านอื่นๆ

การจัดการวัฒนธรรมด้านศาสนาเป็นเรื่องสำคัญที่ไทยมองข้าม

ศาสนาเป็นสถาบันขนาดใหญ่ของสังคมและมีความซับซ้อนซ่อนสถาบันย่อยๆ ไว้ภายในมากมาย ถ้าสถาบันศาสนาไม่มีการจัดองค์กรที่มีประสิทธิภาพพอที่จะจัดการกันเองภายในก็จำเป็นที่กลไกของรัฐจะต้องจัดการ เพราะสิ่งที่เกิดจากความง่อยเปลี้ยของศาสนา สิ่งที่เป็นการบ่อนทำลายศาสนา การใช้ศาสนาหาประโยชน์ ความไม่มีประสิทธิภาพในการช่วยสังคม การทำชั่วในวงการศาสนา และอื่นๆ ล้วนเป็นเรื่องที่เกิดในสังคม ในรัฐมีผลกระทบความเจริญ ความปลอดภัย ความมั่นคงและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของรัฐศาสนาเป็นเรื่องเกี่ยวกับความประพฤติของคน ความประพฤติของคนมีผลกระทบต่อรัฐโดยส่วนรวม นี่ก็เป็นเรื่องที่รัฐจะไม่เกี่ยวข้องไม่ได้ เพราะศาสนาหากไม่มีการจัดการที่ดีก็อาจทำให้รัฐเสียหาย และหากมีการจัดการที่ดีก็อาจจะเป็นคุณประโยชน์แก่รัฐ แต่คนทั่วไปก็มักเห็นว่าสถาบันศาสนานั้นคนในศาสนาจัดการกันเองได้ และรัฐไม่ควรยุ่งเกี่ยว ความมั่นใจเช่นนี้ มีได้แต่ไม่เป็นจริง เพราะในที่สุดจะไปลงเอยที่การแย่งชิงผลประโยชน์ในศาสนา และศาสนาก็เป็นเรื่องใหญ่และเกี่ยวข้องกับด้านต่างๆ ของสังคมมากจนเป็นเรื่องระดับรัฐ หรือหากจะจัดการกันเองภายในได้ ก็ต้องมีองค์กรที่ทำหน้าที่ดูรัฐตั้งเช่นศาสนจักรของคริสต์ศาสนา

ศาสนาเป็นเรื่องสำคัญและเรื่องใหญ่เพียงไรอาจพิจารณาได้จากด้านต่างๆ ของศาสนา ที่จะต้องมีการจัดการมากมาย ด้วยเหตุที่ด้านเหล่านั้นล้วนมีความสำคัญต่อสังคมซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

ความสำคัญของศาสนาต่อสังคมและประเทศไทย

สังคมและรัฐไทยได้พึ่งศาสนาเป็นหลักในการรวมจิตใจของคนและปกครองจิตใจคนมาโดยตลอด แม้ว่าจะลดความสำคัญลงบ้างในปัจจุบันก็ตาม กฎหมายไทยโบราณอย่างกฎหมายตราสามดวงมีหลักแห่งความชอบธรรมทางศีลธรรม ซึ่งเป็นหลักการของพระพุทธศาสนาเป็นหลักคำอยู่ ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาในตบตกฎหมาย ซึ่งแม้จะมีต้นกำเนิดมาจากคัมภีร์ธรรมศาสตร์แต่ก็ดัดแปลงให้มีความเป็นพุทธและเป็นไทย โลกทัศน์ที่ปรากฏเช่นเรื่องนรกที่คนทำความผิดจะต้องไปรับโทษหลังจากที่ตายแล้ว และรับโทษตามกฎหมายบ้านเมืองแล้วซึ่งเป็นการแยกโทษทางกฎหมายกับโทษทางศีลธรรมที่ไม่ว่าจะได้รับโทษทางกฎหมายหรือไม่ก็เลียงไม่พ้น อันเป็นแนวคิดตามกฎหมายที่ติดตามข้ามภพข้ามชาติได้ ความคิดเช่นนี้ย่อมแสดงว่าศีลธรรมตามหลักศาสนาเป็นหลักของบ้านเมืองอย่างแท้จริง เพราะคำประกันความชอบธรรมของกฎหมายอันเป็นกฎเกณฑ์ในการปกครองบ้านเมือง

ความเป็นสถาบันหลักทางความคิดในการปกครองนั้นแม้จะสำคัญในเชิงระบบที่ทำให้เป็นการปกครองโดยธรรม เน้นความปลอดภัยและความร่มเย็นเป็นสุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง ดังปรากฏในหลักทศพิธราชธรรมและจกกวัดติวดีเป็นอาทิ ทั้งยังปรากฏหลักแห่งความเป็นธรรมในหลักแห่งการใช้กฎหมายของกฎหมายตราสามดวง ที่เรียกว่าหลักอินทภาษเป็นต้น แต่ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือหลักการทั้งหลายนั้นสอดคล้องกับธรรมของพระพุทธศาสนาและอิงอยู่กับหลักพระพุทธศาสนาอันเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นที่เคารพนับถืออยู่ในจิตใจชาวไทย และพุทธธรรมก็เป็นสิ่งที่อยู่ในความสำนึกของชาวไทยส่วนใหญ่ ชาวไทยได้พึ่งพาพระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนาก็ได้พิทักษ์รักษาจิตใจและสังคมของชาวไทยให้พ้นความชั่วความเลวทั้งหลาย และพุทธธรรมนี้ก็ได้อุปถัมภ์ให้แก่ลูกหลานสืบทอดเป็นวัฒนธรรมไทยมาจนปัจจุบัน

ในหมู่ชนชาวไทยที่นับถือศาสนาอื่น ๆ นั้น ก็ได้อยู่ร่วมกันเช่นเดียวกันด้วยเหตุที่ธรรมะทั้งหลาย นั้นเป็นธรรมแห่งความไม่เบียดเบียน พุทธธรรมจึง เป็นมิตรกับธรรมทั้งปวง และดินแดนไทยมิใช่เพียง เป็นดินแดนแห่งพุทธธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นดินแดน แห่งศาสนธรรมที่คนหลากหลายศาสนา หลากวัฒนธรรม ประเพณีสามารถทำมาหากินอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบ สุข ประเทศไทยจึงเป็นดินแดนหลายวัฒนธรรมที่ วัฒนธรรมรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยการ ยอมรับความแตกต่าง การผสมผสานสิ่งที่ดีงาม ความไม่เบียดเบียน ความมีไมตรีจิต และความ เคารพซึ่งกันและกัน ความขัดแย้งจึงมีไม่มากและไม่ รุนแรงเท่ากับประเทศที่ขาดความอ่อนปรนทาง วัฒนธรรม

ศาสนาในฐานะเครื่องควบคุมสังคม

ในสังคมที่ไม่มีศาสนาหรือศาสนาอ่อนแอ กฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมสังคมให้

ดำรงอยู่อย่างสงบ ส่วนในสังคมที่ศาสนาเข้มแข็ง เช่นสังคมของโลกมุสลิม ศาสนานั้นเองที่เป็น กฎหมายอันเป็นเครื่องควบคุมสังคม แต่ในประเทศ ทั่วๆ ไปที่ศาสนาดูเหมือนไม่เข้มแข็งเท่ากฎหมายนั้น ศาสนาก็ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมสังคม ด้วยเหตุดังต่อไปนี้

1. ศาสนาเป็นสถาบันที่ทำให้การควบคุมสังคม ด้วยกฎหมายมีประสิทธิภาพ

ศาสนาอบรมให้คนดี คนดีรวมกันเป็นสังคม แห่งความดี ศาสนาทำให้เกิดสังคมเช่นนี้ได้เพราะ เหตุต่อไปนี้

1.1 ศาสนาปลูกฝังคนให้เป็นคนดีจากภายใน คือควบคุมตนเองมิให้ทำชั่วและทำดี คนที่ได้รับการ ปลูกฝังเช่นนี้จะไม่สนใจจะเมิดกฎหมายหากกฎหมาย นั้นเป็นธรรม มาตรฐานของกฎหมายนั้นเพียงแต่ ควบคุมพฤติกรรมในระดับต่ำสุดเท่าที่จะไม่ทำให้เกิด ความเสียหายแก่ผู้อื่นและแก่สังคม เช่นกฎหมายอาช

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง หรือฮูปแต้ม ในพระวิหารหลวง วัดภูมิตร์ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

จะกำหนดข้อห้ามเพียงการเมาสุราอาละวาด แต่ไม่ห้ามดื่มสุรา ส่วนศาสนาแม้ไม่มีการลงโทษในเรื่องการดื่มสุราหรือแม้แต่เมาสุราอาละวาด แต่ก็ชักจูงใจให้คนงดดื่มสุรา คนเช่นนั้นจึงไม่มีโอกาสเมาสุราอาละวาด ยิ่งคนควบคุมตัวได้มากเพียงไร กฎหมายก็จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพียงนั้น

1.2 หากมีคนเพียงส่วนน้อยที่ละเมิดกฎหมาย การควบคุมสังคมด้วยกฎหมายก็ง่ายขึ้น เพราะพลังที่จะต่อต้านมีน้อย และเจ้าหน้าที่มีกำลังและเวลาเพียงพอในการดำเนินการตามกฎหมาย ศิลธรรมได้ช่วยให้กฎหมายไม่ต้องพะวงกับคนส่วนใหญ่ที่เป็นคนดีซึ่งแม้จะทำผิดก็ไม่ตั้งใจและพร้อมยอมรับผิด กฎหมายจึงดำเนินการกับคนส่วนน้อยได้ และการดำเนินการดังกล่าวมีคนส่วนใหญ่ของสังคมสนับสนุน

1.3 คนส่วนน้อยที่จะทำผิดขาดกำลังใจที่จะทำผิด หากคนในสังคมส่วนใหญ่เป็นคนดี การทำผิดในรูปแบบต่างๆ ก็น้อย ผู้ที่จะทำความผิดไม่มีตัวอย่างในการทำผิด และผู้ที่จะทำความผิดรู้ว่าจะถูกต่อต้านจากคนส่วนใหญ่ ผิดกับสังคมที่มีคนไม่ดีมาก ๆ การทำผิดโดยเฉพาะที่ได้ผลประโยชน์จะเป็นตัวอย่างให้คนอื่นทำตาม เช่นกรณีที่คนลักขโมยส่วนต่างๆ ที่เป็นโลหะจากบ้านร้างแล้วไม่ถูกลงโทษได้ทำให้มีผู้ลักขโมยแบ่งถนนของกรุงเทพมหานคร รื้อแนวทางด่วนซึ่งเป็นท่อโลหะขนาดใหญ่ ขโมยประตูล็อกบ้าน และแม้กระทั่งถอดสลักยึดเสาไฟแรงสูงไปขาย กฎหมายได้แต่ปราบและปราบ แต่ไม่ได้สร้างคนให้ควบคุมตนเองเช่นศาสนา

1.4 ถ้าสังคมดีเจ้าหน้าที่ก็ต้องทำงานดี ในสังคมที่ดีความผิดจะปรากฏชัดทั้งในแง่ที่คนทำผิดมีน้อย และความผิดมีน้อยก็เป็นที่สนใจของสังคมที่ถือว่าเป็นเรื่องใหญ่ ในสังคมเช่นนี้โอกาสที่เจ้าหน้าที่จะเป็นคนไม่ดีมีน้อย การทำงานของเจ้าหน้าที่จะอยู่ในสายตาของสังคม ทำให้ต้องทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ กฎหมายก็ศักดิ์สิทธิ์

ด้วยเหตุดังกล่าวกฎหมายจึงพึ่งศีลธรรมที่จะทำให้การใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และศาสนาควบคุมสังคมอย่างแท้จริง คือควบคุมให้คนทำดีโดยตั้งใจมิใช่โดยความกลัวและพร้อมที่จะละเมิด มาตราการทางกฎหมายควบคุมสังคมได้อย่าง

มีประสิทธิภาพก็เมื่อควบคุมคนที่ไม่เป็นคนดีตามหลักศาสนาซึ่งมีเพียงส่วนน้อย

2. ศาสนาเป็นสถาบันที่ต่อต้านความชั่ว

นอกจากศาสนาแล้วไม่มีสถาบันใดที่ต่อต้านความชั่วในทุกลักษณะ และต่อต้านแม้กระทั่งความชั่วที่เกิดขึ้นในใจคือความคิดชั่ว เป็นสถาบันที่ต่อต้านความชั่วอย่างละเอียดลออที่สุด แม้แต่สิ่งที่มีส่วนชั่วเพียงเล็กน้อยก็ไม่พ้นสายตาของศาสนา ศาสนาต่อต้านความชั่วโดยมีหลักการดังนี้

2.1 ด้านการทำชั่วของคนโดยชี้ให้เห็นภัยของความชั่วและสอนคนให้ทำความดีโดยชี้ให้เห็นคุณค่าของความดี

2.2 การสอนโดยสม่ำเสมอทั้งในครอบครัวและในสังคม ช่วยอุดรูรั่วไม่ให้นักตกไปในที่ชั่วต่างๆ มีอบายมุข เป็นต้น

2.3 สถาบันศาสนามีองค์ประกอบและกิจกรรมมุ่งความดีที่ทำให้คนเข้าไปร่วมปฏิบัติ ซึ่งทั้งทำให้คนอยู่ในความดี และเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในยามทุกข์ แทนที่จะมุ่งไปหาสิ่งที่ไม่ดีต่างๆ

2.4 ต่อต้านลัทธิที่สอนความชั่วต่างๆ เช่น การมอมเมาด้วยอบายมุข การใช้ความรุนแรง การก่อการร้าย การสอนให้คนยึดติดวัตถุอันนำไปสู่ความเห็นแก่ตัวและแสวงหาผลประโยชน์โดยกตัญญูผู้อื่น และโดยวิธีทุจริตต่างๆ

การจัดการวัฒนธรรมทางศาสนา

คุณต่างๆ ที่ศาสนาจะทำให้เกิดแก่สังคมดังกล่าวจะเป็นไปได้มากหรือน้อยจะต้องมีการจัดการเพื่อให้เกิดโอกาสในกรณีที่ยังไม่มีโอกาส และเกิดประสิทธิภาพในกรณีที่มีโอกาสแล้วแต่มีอุปสรรคหรือขาดการส่งเสริมสนับสนุน การที่จะสนับสนุนการจัดการวัฒนธรรมทางศาสนาได้ก็ต้องรู้ว่าศาสนาทำประโยชน์ในด้านใดได้บ้าง เพื่อจะได้จัดการได้ครบถ้วน การจัดการวัฒนธรรมทางศาสนาก็เช่นเดียวกับการจัดการวัฒนธรรมด้านอื่นๆ อาจแบ่งเป็นด้านๆ ได้ดังนี้

1. การจัดการด้านการอนุรักษ์ศาสนา

ศาสนาถ้าไม่ดูแลรักษาอย่างสม่ำเสมอก็อาจเสื่อมลงได้ คำพูดที่ว่าศาสนาไม่เสื่อมแต่คนเสื่อมนั้น

เป็นการพูดเล่นลิ้น เพราะศาสนาที่ไม่มีคนนับถือจะอยู่เป็นศาสนาไม่ได้ ศาสนธรรมที่ยังไม่มีคนปฏิบัติก็ยังไม่เป็นศาสนา ครั้นมีคนนับถือปฏิบัติก็เป็นศาสนาขึ้น บำรุงรักษาปฏิบัติกันมากก็เรียกว่าศาสนาเจริญ ดังนั้นเมื่อคนในศาสนาประพฤติเลวลง ไม่ทำตามหลักการของศาสนาก็นับว่าศาสนาเสื่อม คือเสื่อมไปจากความเคารพนับถือและยึดเป็นที่พึ่ง เสื่อมไปจากจิตใจคน พระพุทธองค์ก็ทรงเห็นความเสื่อมนี้ แม้ในสมัยพุทธกาลก็เริ่มมีความคิดเรื่องการสังคายนาพระธรรมวินัย ด้วยเหตุที่คำสอนที่เผยแผ่ไปในคนหมู่มากย่อมเกิดความทรงจำผิดและตีความผิดได้ ความทรงจำผิด ความเข้าใจผิด รวมทั้งเจตนาที่บิดเบือนด้วยตัณหา มานะ ทิฐิต่างๆ ก็ล้วนทำให้ศาสนาเสื่อมลงทั้งสิ้น จึงต้องคอยสังเกตจากการประพฤติปฏิบัติของศาสนิกชนว่า ยังมั่นคงดำรงอยู่ในความถูกต้องตามหลักการของศาสนาหรือไม่ หากไม่พิจารณาโดยสม่ำเสมอการปฏิบัติผิดทำนองคลองธรรมที่ดำเนินไปจนชินก็จะกลายเป็นเรื่องปกติหรือ

ถือว่าถูกต้องไปได้ในที่สุด

ศาสนาจะเสื่อมลงได้สองนัย นัยหนึ่งคือเสื่อมจากปัจจัยภายใน อีกนัยหนึ่งคือเสื่อมจากปัจจัยภายนอก ความเสื่อมจากปัจจัยภายในนั้นสำคัญกว่า เพราะหากปัจจัยภายในไม่เสื่อม ก็ยากที่ปัจจัยภายนอกจะเข้ามาทำอันตรายแก่ศาสนาได้

1.1 ปัจจัยภายใน

ความเสื่อมจากปัจจัยภายในมาจากบุคลการของศาสนา ไม่ว่าจะเป็นนักบวชหรือฆราวาส ปัจจัยเหล่านี้ที่สำคัญได้แก่

1.1.1 ความสนใจศึกษาศาสนาของศาสนิกชนลดลง

ในสมัยพุทธกาลอุปัชฌาย์อาจารย์ท่านใดบวชลูกศิษย์แล้วก็มีหน้าที่สอนให้เข้าใจและปฏิบัติธรรม โดยถูกต้อง มีความก้าวหน้า ลูกศิษย์ประพฤติปฏิบัติผิดหลักธรรมอุปัชฌาย์ต้องถูกตำหนิด้วย ในประเทศไทยแต่โบราณมาการศึกษาอยู่ในวัด และเรื่องสำคัญที่สุดที่ต้องศึกษาก็คือพุทธธรรม ต้องศึกษาทั้งภาษา

พระพุทธไสยาสน์ วัดพระธาตุสุทโธในมณฑลศรี อำเภอดนชัย จังหวัดแพร่

บาลีที่จะใช้อ่านใช้สวด ศึกษาข้อธรรมต่างๆ และปฏิบัติสำหรับอินทรีย์ ทั้งปฏิบัติตามและปฏิบัติไปสู่ความละกิเลสตัณหา ดังนั้นแม้ไม่ต้องมีโรงเรียนไม่ต้องมีมหาวิทยาลัย การศึกษาศาสนาก็เจริญและสืบเนื่องกันมาได้ แม้ผู้บวชอาจบวชเพียงระยะสั้นก็นิยมบวชให้ครบพรรษา จึงมีเวลาศึกษาอบรมทั้งธรรมะและการปฏิบัติทางกาย วาจา ใจ ได้มาก

ในปัจจุบันแม้มีโรงเรียนมีมหาวิทยาลัยสำหรับสอนศาสนา มีระบบการศึกษามีลำดับขั้นให้ศึกษาไปจนสูงสุด แต่ความสนใจศึกษาเพื่อผลทางธรรมกลับมีน้อยกว่าผลทางโลก เพราะการปฏิบัติไม่ดำเนินไปกับชีวิตบรรพชิตพร้อมกับความรู้ปริยัติ ดังชีวิตที่อยู่กับอุปัชฌาย์ที่มีศรัทธาสูง และอุทิศชีวิตให้แก่พระศาสนา ซึ่งการศึกษาอบรมและปฏิบัติกลมกลืนกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว

นอกจากผู้เข้ามาศึกษาในสถาบันเช่นนี้ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์จะมีความสนใจศึกษาศาสนาเพื่อรักษาสืบทอดศาสนาและเพื่อปฏิบัติตนมุ่งละกิเลสจะลดลงแล้ว ผู้ที่บวชก็ดี คฤหัสถ์ส่วนมากก็ดี ก็ไม่ศึกษาศาสนา ทั้งโดยตนเองและโดยเข้ามาศึกษาในสถาบันดังกล่าว ในส่วนผู้บวชนั้นแม้ไม่เข้าศึกษาในสถาบันหากพระอุปัชฌาย์ได้สั่งสอนอย่างจริงจัง แม้ในโอกาสเลวเดี๋ยวก็จะได้รับความรู้พระธรรมมากอยู่ แต่ผู้บวชส่วนมากก็ไม่ผ่านอบรมเช่นนั้น ยิ่งคฤหัสถ์ด้วยแล้วส่วนมากกล่าวได้ว่าไม่รู้คำสอนทางศาสนาเลย เมื่อไม่รู้ศาสนาจะเห็นคุณค่าถึงกับลงมือลงแรงอนุรักษ์ได้อย่างไร การอนุรักษ์สิ่งที่ไม่เคยอยู่ในความคิดจะเกิดขึ้นได้อย่างไร

1.1.2 ศาสนิกชนแท้ๆ น้อยลง

ศาสนิกชนที่ถือว่าตนเป็นคนมีศาสนาและศรัทธาว่าศาสนาเป็นสิ่งที่ดียังมีมาก แม้ว่าคนเหล่านั้นแทบจะไม่มีใครเกี่ยวกับศาสนาอย่างถูกต้องเลยก็ตาม ศาสนิกชนเหล่านี้แม้มีมากก็ช่วยอนุรักษ์ศาสนาได้ไม่มาก และหากการนับถือศาสนาอยู่ในลักษณะเช่นนี้ เมื่อเวลาผ่านไปสักสองสามชั่วคน ความสนใจศาสนาอาจหมดไปจากใจคนส่วนใหญ่ และอาจเห็นว่าศาสนาเป็นของไม่มีประโยชน์ เพราะเขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ต้องเกี่ยวข้องกับศาสนาเลย เราจึงไม่ควรภูมิใจกับศาสนิกชนในเชิงปริมาณเช่นนี้ และคนเหล่านี้ต้องไม่นับว่าเป็น

ศาสนิกชนที่แท้

ปัญหาศาสนิกชนที่แท้จริงลงนี้พระพุทธรศาสนาเห็นว่าน่าเป็นห่วง ในศาสนาที่นับถือพระเจ้าอย่างคริสต์ศาสนาและศาสนาอิสลาม ศาสนิกชนยังระลึกถึงพระเจ้าอยู่ด้วยการนมัสการพระเจ้าเป็นปกติในชีวิตประจำวัน คริสต์ศาสนิกชนยังนิยมไปโบสถ์ในวันอาทิตย์และได้ฟังคำสอนจากพระคัมภีร์ เด็กมุสลิมยังศึกษาคัมภีร์จนจบในวัยเด็ก ชีวิตของคนเหล่านี้ได้รับรู้คำสอนจากคัมภีร์โดยตรง แต่พระพุทธรศาสนาไม่มีข้อกำหนดที่จะให้ปฏิบัติในทำนองเดียวกันนั้น เรามีเสรีภาพมากแม้กระทั่งเสรีภาพที่จะไม่ต้องทำอะไรเกี่ยวกับพระพุทธรศาสนา ในวันหนึ่งๆ เราอาจไม่ต้องมีสำนึกใดๆ เกี่ยวกับศาสนาของเราเลยก็ได้ ต่างกับชาวมุสลิมที่เขามีโอกาสรำลึกถึงพระเจ้าวันละ 5 ครั้ง ความสะดวกสบายเช่นนี้ทำให้การนับถือศาสนาเป็นเรื่องง่ายคือสักแต่ว่านับถือก็เป็นการนับถือ การบวชก็ง่าย บวชแล้วก็ไม่ต้องศึกษาเล่าเรียน คนฟังศาสนาจึงมากกว่าคนเพื่อศาสนา และนับวันจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ นี่คือการเสื่อมที่เกิดขึ้นทุกที่ทุกวัน

1.1.3 ปัญหาอื่นๆ

ปัญหาด้านความรู้ศาสนาของศาสนิกชนนั้นย่อมจะทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาเช่น ปัญหาศาสนากลายเป็นแหล่งหาเงินทั้งด้วยความเชื่อที่ไม่ใช่แก่น เช่นการคำพทุธานุภาพและเทวานุภาพ การเสี่ยงทาย โชคลาง แทนการที่วัดจะเป็นแหล่งปรีกษาปัญหาชีวิตด้วยธรรม การใช้สถานที่อย่างไม่คำนึงถึงความน่าเคารพ ความศักดิ์สิทธิ์ ความสงบ สะอาด มีการสร้างอาคารชมศาสนสถาน การปล่อยให้ศาสนสถานสกปรกไร้ระเบียบ กฎที่รกรุงรัง เต็มไปด้วยคนที่แต่งกายและมีกิริยาไม่เรียบร้อย จนดูไม่เหมือนกฎิพระ สภาพเช่นนี้ต่างกับวัดสมัยก่อนที่ศิษย์วัดหรือข้าพระ รวมทั้งศาสนิกชนทั้งหลายเมื่ออยู่วัดก็ช่วยดูแลวัด ช่วยงานของวัด มีความสำนึกว่าอยู่วัดฟังศาสนาต้องเป็นคนดี และต้องช่วยศาสนา การทำลายโบราณสถาน โบราณวัตถุ โดยขาดความรู้บ้าง โดยเจตนาเพื่อจะนำไปหาประโยชน์บ้าง โดยความพอใจตามอำเภอใจของตน จนทำให้สิ่งมีคุณค่าของชาติเสียหายไปมากมาย เช่นการใช้สีชาวลบภาพฝาผนังในโบสถ์วัดอัปสรสวรรค์เป็นต้น บรรพชิตที่ดี ฆราวาส

กิติ ที่อยู่วัดได้ใช้วัดเป็นที่หาผลประโยชน์ก็มาก เช่น ปลุกเสกเครื่องรางของขลัง จัดการมหรสพ คนที่ไม่มีคุณภาพเหล่านี้ได้ก่อปัญหาแก่พระศาสนามากกว่าจะเป็นผู้ทำนุบำรุงพระศาสนา และการแก้ปัญหาเหล่านี้ไม่ต้องเกิดจากความสำนึกประจักษ์ของคนในไม่ใช่นอก ต้องแก้จากภายในสถาบันศาสนานั้นเอง ก่อน และบุคคลและสถาบันภายนอกเป็นแต่ผู้ที่จะสนับสนุน หน่วยงานของรัฐก็ไม่ควรที่จะละเลยต้องศึกษาปัญหาและวางนโยบายเพื่อจะประสานกันระหว่างรัฐกับศาสนาด้วย โดยเป็นพลังที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหา

1.2 ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอกแม้จะไม่ทำให้ศาสนาเสื่อมลง ถ้าปัจจัยภายในของศาสนายังมั่นคงเข้มแข็ง แต่ปัจจัยภายนอกที่สำคัญๆ ก็มีพลังมากและมีผลกระทบต่อศาสนา โดยเฉพาะในยามที่ศาสนาขาดความเข้มแข็ง ปัจจัยภายนอกที่สำคัญๆ มีดังนี้

1.2.1 สังคมวัตถุนิยม

สังคมที่มีวัตถุเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกสบายนั้นเป็นมาแต่โบราณ แต่ในสังคมโบราณที่ศาสนายังเป็นใหญ่ในวิถีชีวิต ความสะดวกสบายเป็นรองคุณธรรมความดีงามของมนุษย์ ความมั่งคั่งร่ำรวยไม่ใช่สิ่งสำคัญที่สุด เพราะความมั่งคั่งร่ำรวยต้องเกิดขึ้นด้วยความขยันหมั่นเพียรและซื่อสัตย์สุจริต รวยหรือจนไม่สำคัญเท่าความเพียรและความสุจริต แต่ในสังคมวัตถุนิยมปัจจุบันมีวัตถุให้บริโภคมากมาย หลากหลาย คนที่รักความสะดวกสบายมุ่งแสวงหา

พิธีทำบุญที่เปี่ยมด้วยศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ของ ชาว ส.ป.ป.ลาว เมืองอุดมไซ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วัตถุมาปรนเปรอตนอย่างไม่รู้จักสิ้นสุด ยอดปรารถนาของชีวิตจึงได้แก่วัตถุ และวัตถุนั้นแลกมาได้ด้วยเงิน เงินจึงสำคัญที่สุด สุจริตหรือทุจริตไม่สำคัญ ขอให้ได้เงิน คนมีเงินเป็นทีนับถือมากกว่าคนสุจริต การทุจริตในรูปแบบที่เลื่องลือหมายได้สำเร็จถือว่าถูกต้อง ความอยากที่แพร่ไปในหมู่คนได้ทำให้สังคมเป็นวัตถุนิยม ความสะดวกสบายนั้นพระสงฆ์ก็ได้รับการแข่งขันกันด้านวัตถุได้ลุกลามเข้าไปในวัดด้วย สังคมเช่นนี้นอกจากเป็นสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมแล้ว ยังเป็นแรงทีู่งใจให้คนออกจากความสุขทางใจ ความดีงาม มาสู่ความสุขทางวัตถุด้วย การหักห้ามจิตใจเพื่อจะละความสุขทางวัตถุทำได้ยากขึ้นเพราะความสะดวกสบายที่ได้จากวัตถุ และสภาพสังคมที่นิยมความสุขชนิดนี้ทำให้สอนธรรมยากขึ้น แต่ติดวัตถุง่ายขึ้น พลังของศาสนาจึงอ่อนลง

1.2.2 สังคมทุนนิยม

สังคมทุนนิยมต้องการเพิ่มทุน การผลิต ผลผลิต และการบริโภคขึ้นไปเรื่อยๆ เงินทองในระบบนี้จึงมีมหาศาล และเข้าไปครอบคลุมและครอบงำกิจกรรมต่างๆ จนแทบหมดสิ้น แทบจะไม่มีที่ให้กิจกรรมทางศาสนาเข้ามาสู่สังคม เว้นแต่พิธีกรรมเล็กๆ น้อยๆ เช่น การทำบุญ หรือรายการวิทยุ ทีวี ซึ่งก็มีได้อย่างจำกัด

คนในสังคมเช่นนี้ก็ต้องวิ่งตามกระแสการผลิต และการบริโภค ยุ่งอยู่กับเทคโนโลยี การคิดกำไรขาดทุน ติดตามกระแสการเงินโลก การดำเนินการของคู่แข่งและกับคู่แข่ง อาจกล่าวได้ว่าถ้ายังไม่เป็นอัมพาตก็ไม่มีโอกาสคิดถึงธรรม แม้แต่วัดก็ต้องหาทุนเพิ่มทุน เพราะไม่ว่าจะทำอะไรล้วนต้องจ้างต้องใช้เงินทั้งสิ้น ในสังคมเช่นนี้การคิดเรื่องอื่นเช่นเรื่องศาสนาเป็นเรื่องส่วนตัว และไม่อยู่ในการงานซึ่งก็ถึงเวลาของชีวิตไปเกือบหมด เหลือแต่เวลาที่จำเป็นจะต้องพักผ่อนร่างกาย ศาสนากับสังคมและอาชีพการงานจึงไม่เกี่ยวข้องกันดังแต่ก่อน

1.2.3 การศึกษาเพื่ออาชีพ

การศึกษาย่อมมีวัตถุประสงค์เพื่อสนองสังคม เพราะสังคมเป็นผู้จัดการศึกษา การศึกษาในสมัยนี้จึงเป็นการศึกษาเพื่อสนองตลาดคือกิจกรรมการผลิต และการค้าแบบทุนนิยม เทคโนโลยีทางการผลิต การเงิน การตลาด เป็นการศึกษาเพื่ออาชีพ ที่ไม่ถามว่า

ให้การศึกษาเพื่อให้คนเป็นคนดีอย่างไร แต่ถามว่าแต่ละวิชาผลิตคนไปทำอาชีพอะไร คำถามนี้เห็นได้ชัดว่าการศึกษาไม่ใช่ระบบการอบรมบ่มนิสัยอีกต่อไป แต่เป็นการให้ความรู้และการฝึกความชำนาญการเพื่อให้คนเป็นแรงงานในอาชีพการผลิต เป็นส่วนหนึ่งของระบบการผลิต การศึกษาชนิดนี้จึงไม่ค่อยให้ความสำคัญแก่วิชาด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม เว้นแต่เมื่อนำไปใช้ในเชิงธุรกิจ เป็นคนดีไม่สำคัญเท่าเป็นนักธุรกิจที่เก่ง

สภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษาเช่นนี้หล่อหลอมคนให้ห่างจากความสนใจศาสนา ความดีงาม เพราะสิ่งเหล่านั้นจะไม่ทำให้เกิดมูลค่าใดๆ ความสนใจเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้จะมีก็เฉพาะเพื่อผลประโยชน์ เช่น จะค้าขายอะไรกับวัดได้บ้าง จะนำความเชื่อมาหาเงินทองได้อย่างไร สภาพแวดล้อมเช่นนี้เป็นปัจจัยให้ศาสนาอ่อนกำลังลงและห่างไกลชีวิตผู้คนมากขึ้น ความสนใจศาสนาอาจเป็นไปในรูปการค้า เช่น นำศิลปะของวัดมาประดับอาคารพาณิชย์หรือใช้เป็นเครื่องโฆษณาเช่นที่ฝรั่งนำพระพุทธรูปไปตั้งประดับหรือโฆษณาในร้านของตน

1.3 การแก้ไข

ปัจจัยที่ทำให้ศาสนาเสื่อมจนไม่มีพลังที่จะทำประโยชน์สำคัญด้านต่างๆ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จำเป็นจะต้องมีการแก้ไขเพื่อให้ศาสนาดำรงอยู่และมีพลังที่จะทำประโยชน์ต่อไปได้ ซึ่งก็ต้องมีการจัดการภาคต่างๆ ตั้งแต่ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรต่างๆ ทางศาสนา รวมทั้งศาสนิกชน และบุคลากรทางด้านศาสนาทั้งหลาย ซึ่งอาจมีการจัดการในเรื่องต่างๆ ดังนี้

1.3.1 มีการประเมินสถานะของศาสนาว่าเจริญขึ้นหรือเสื่อมลงอย่างไร โดยพิจารณาจากการประพฤติปฏิบัติของบุคลากรทางศาสนา การทำผิดศีลธรรมของศาสนิกชน ประสิทธิภาพในการทำงานของสถาบันต่างๆ ของศาสนา ทั้งนี้โดยใช้หลักการของศาสนาเป็นเครื่องวัด

1.3.2 หาสาเหตุแห่งความเสื่อมและความเจริญ ขจัดสาเหตุที่ทำให้เสื่อม ส่งเสริมเหตุที่ทำให้เจริญ โดยองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มหาวิทยาลัยสงฆ์ หน่วยงานด้านวัฒนธรรมและศาสนา ร่วมกันศึกษาและเสนอแนวทางดำเนิน

การ ทั้งนี้เพื่อให้ศาสนารักษาหลักคำสอนที่แท้จริงไว้ได้ และสามารถเป็นที่พึ่งของสังคมได้

1.3.3 จัดการให้เกิดความสมดุลระหว่างเรื่องแก่นกับเรื่องเปลือกของศาสนา เช่น พิธีกรรมต่างๆ การสร้างวัดถ้ำมุงคล การค้าวัดถ้ำมุงคล ความเหมาะสมในการจัดตั้ง วาง ควรมีแนวทางขององค์การศาสนา และรัฐออกกฎหมายสนับสนุนให้มีการดำเนินการควบคุมดูแลอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3.4 มหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษา ด้านศาสนาควรต้องคำนึงถึงการรักษาคำสอน และสถาบันศาสนาให้มั่นคงเป็นวัตถุประสงค์หลัก

1.3.5 การศึกษาศาสนาต้องเป็นส่วนสำคัญ ส่วนหนึ่งในหลักสูตรการศึกษาสามัญ

1.3.6 อนุรักษ์ศาสนสถาน ศาสนวัตถุทั้งปัจจุบันและโบราณ ดูแลรักษาให้เป็นที่เป็นและสิ่งควรเคารพ ไม่ให้ผู้ใดลบหลู่

1.3.7 ส่งเสริมท้องถิ่นทั้งภาคราชการและชุมชนให้เกิดจิตสำนึกทางศาสนาและดูแลรักษาศาสนสถาน ศาสนวัตถุ โดยถือเป็นงานของท้องถิ่นในการทำหน้าที่ต่อศาสนาและประเทศ

2. การจัดการความขัดแย้ง

ความอ่อนแอของศาสนาจากความขัดแย้งภายใน ความอ่อนแอของสังคมและประเทศก็อาจมาจากความขัดแย้งระหว่างศาสนา ไม่จัดการความขัดแย้งก็อ่อนแอลงทุกขณะ เพราะความขัดแย้งเช่นนี้มาจากความเชื่อที่อยู่ในจิตใจของคน ไม่จัดการให้คนเข้าใจกัน ปัญหาก็ไม่จบสิ้น ความไม่เข้าใจกันย่อมทำให้ความขัดแย้งที่ฝังลึกอยู่ในใจเป็นเหตุเป็นความขัดแย้งอันรุนแรง เป็นสงครามได้ ความขัดแย้งทางศาสนา

ทำให้ศาสนาอ่อนแอลงและไม่มีกำลังจะทำประโยชน์แก่สังคมและบ้านเมืองได้

2.1 ความขัดแย้งภายใน

ความขัดแย้งภายในมีรากฐานมาจากความเข้าใจคำสอนผิด หรือตีความคำสอนแตกต่างกัน เกิดเป็นความนิยมทางการปฏิบัติที่ต่างกันจนแบ่งพรรคแบ่งพวก แตกนิกายกันไปในที่สุด ศาสนิกชนในศาสนาทั้งหลายย่อมทราบข้อนี้ดี การจัดการความขัดแย้งภายในของแต่ละศาสนาในแต่ละสังคมอาจต่างกันตามลักษณะแห่งความขัดแย้งและความต่างสภาพสังคม เช่น กรณีของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยอาจต้องจัดการความขัดแย้งในเรื่องต่างๆ ดังนี้

2.1.1 การจัดการรับรองคำตีความคำสอนที่เป็นมาตรฐานของศาสนาซึ่งเป็นคำตีความตามข้อความในพระไตรปิฎก

คำสอนในพระไตรปิฎกอาจมีการตีความต่างกันได้ในเชิงวิชาการ แต่คำสอนส่วนใหญ่เน้นคำสอนที่เข้าใจได้ชัดเจน กรณีเช่นนั้นการตีความต่างมักจะเป็นความจริงใจบิดเบือนคำสอน เช่น ตีความโดยยกข้อความมาไม่ครบถ้วนหรือตีความเอาตามอำเภอใจในเชิงวิชาการอาจไม่ถือเป็นเรื่องสำคัญ แต่ในแง่ศาสนาเป็นการทำให้ศาสนิกชนเกิดความสับสน นำไปสู่การแยกนิกายและทำให้สังคมแตกแยกได้ ความอิสระทางวิชาการจึงมิใช่เหตุผลเดียวที่จะนำมาพิจารณาในกรณีนี้ แต่เหตุผลทางศาสนาย่อมเป็นเรื่องที่ตรงกับกรณีและมีความสำคัญมากกว่า ศาสนาเป็นเรื่ององค์การจะต้องมีการจัดการให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การเผยแพร่ศาสนาจึงจะมีประสิทธิภาพ ไม่เกิดความสับสนในหมู่ศาสนิกชน ส่วนนักวิชาการจะแสดงความคิดเห็นทางวิชาการก็ย่อมทำได้ แต่มิใช่ในลักษณะดำเนินการเพื่อแยกนิกายแยกสำนัก ความคิดเห็นต่างนี้หากมีเหตุผลดีพอก็อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการตีความประเด็นนั้นในคำตีความที่เป็นมาตรฐานได้ คำตีความที่เป็นมาตรฐานนี้ควรจะได้จัดพิมพ์เผยแพร่แก่สาธารณชนทั้งภาษาไทยและอังกฤษและควรให้โรงแรมต่างๆ นำเป็นหนังสือสำหรับให้ผู้เข้าพักได้มีโอกาสอ่านด้วย

2.1.2 เพื่อมีการตีความคำสอนผิด หน่วยงานที่ดูแลคำตีความที่เป็นมาตรฐานต้องมีการดำเนินการ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องต่อสาธารณชน

ในปัจจุบันเมื่อมีการตีความคำสอนที่ไม่ถูกต้อง บางครั้งก็มีผู้ชี้แจงสู่สาธารณชน บางครั้งก็ไม่มี ผู้ที่ชี้แจงเหล่านั้นทำงานดังกล่าวโดยความเป็นห่วงศาสนาและประชาชน แต่ความรับผิดชอบดังกล่าวไม่ควรเป็นงานส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ควรต้องสอดส่องดูแลการเผยแพร่ศาสนาผ่านสื่อต่างๆ ซึ่งยังมีลักษณะเป็นการเรียกรับเงิน สอนผิด และนำศาสนาไปเป็นเรื่องตลกโปกฮา ทำให้เสื่อมความน่าเชื่อถือ ความขัดแย้งดังกล่าวนี้เหมือนเชื้อโรคในร่างกายที่บ่อนทำลายร่างกายคือศาสนาโดยส่วนรวมให้บกพร่องพิกลพิการไปจนไม่อาจทำหน้าที่ของร่างกายได้ในที่สุด

2.1.3 ผู้ที่บวชทุกคนต้องได้ศึกษาเล่าเรียนพระพุทธศาสนาและมีการสอบวัดความรู้

ในปัจจุบันพระสังฆาธิการเป็นผู้มีความรู้ มิใช่ผู้ที่มิพรรษามากเท่านั้น สมควรที่วัดจะเป็นผู้สอนและสอบความรู้แก่พระภิกษุบวชใหม่ได้ โดยที่คณะสงฆ์ควรกำหนดหลักสูตร เช่น พุทธประวัติและนวโกวาทให้ผู้ตั้งใจบวชครบหนึ่งเดือนหรือหนึ่งพรรษาได้เรียนมากน้อยตามควรแก่กรณีและมีการวัดผล มีหนังสือรับรองจากวัดที่ได้รับการจัดตั้งให้เป็นสนามสอบ รัฐจะต้องจัดงบประมาณเพื่อดำเนินการในเรื่องนี้ วิธีดังกล่าวจะทำให้ผู้บวชได้รับความรู้พระธรรมวินัยอย่างเป็นทางการโดยเป็นหน้าที่ของวัด

2.1.4 ผู้ที่บวชนานกว่าหนึ่งพรรษาต้องเรียนบาลี นกธรรม และสอบให้ได้ตามหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อจะได้พระสงฆ์ที่สอนธรรมอย่างถูกต้อง ขจัดปัญหาพระบวชแล้วอาศัยศาสนาโดยไม่เรียนรู้ธรรม และพระที่สอนธรรมผิด เกณฑ์มาตรฐานดังกล่าวนี้นับว่าเป็นเกณฑ์ขั้นต่ำที่การบวชในพระพุทธศาสนาทำได้ง่าย ซึ่งยังเทียบไปได้กับบาทหลวงในคริสต์ศาสนาที่มีการคัดเลือก การจัดการศึกษาและการฝึกฝนอบรมหลายปี หรือครูสอนศาสนาในศาสนาอิสลามที่เรียนคัมภีร์จนจบและมีความเชี่ยวชาญทั้งคัมภีร์และภาษาอาหรับ หากให้คำสอนของพระพุทธศาสนาดำรงอยู่อย่างมั่นคงแล้ว ก็ต้องให้พระสงฆ์มีความรู้มีใช้บวชตามประเพณีแล้วไม่ต้องรับผิดชอบที่จะรู้ธรรม ความรู้ธรรมจะทำให้คำสอนที่ผิดพลาดขัดแย้งกับคำตีความมาตรฐานลดลง และสอนความรู้ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น

2.2 ความขัดแย้งระหว่างศาสนา

ศาสนาทั้งหลายมีความมุ่งหมายที่ดีคือเพื่อความสงบสุขของมนุษยชาติและศาสนิกชนผู้ศรัทธาในศาสนาใดก็มักเผยแพร่คำสอนและชักชวนให้ผู้อื่นมานับถือศาสนาของตนด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ก็เกิดการกระทบกระทั่งกันในเรื่องแย้งกันชักชวนคนเข้าศาสนาบ้าง ธรรมเนียมพิธีที่แตกต่างกันทำให้เกิดการนำไปล้อเลียนสร้างความไม่พอใจแก่อีกฝ่ายหนึ่งบ้าง ยกตนข่มท่านในเรื่องคำสอนว่าของใครถูกกว่าดีกว่าบ้าง แทนที่ศาสนาจะทำให้จิตใจเจริญและสงบ ก็กลับเป็นเรื่องที่คนผู้ศรัทธาจนลืมนัดหมายอันแท้จริงของศาสนา มุ่งร้ายหมายร้ายกันด้วยอคติ และทิฐิมานะของตน เกิดเป็นความขัดแย้งระหว่างศาสนาโดยคำพูดบ้าง โดยการกระทำบ้างลงท้ายสังคมส่วนรวมก็เสียหาย บรรดาผู้ศรัทธาก็ไม่สงบสุข

ประเทศที่ไม่มีศาสนาประจำมาแต่เดิมอย่างสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่เกิดขึ้นจากคนหลายพวกหลายกลุ่มไปสามารถยกศาสนาใดเป็นหลักของประเทศได้ ก็จัดการศาสนาโดยถือเป็นเรื่องส่วนบุคคลโดยอ้างเสรีภาพ รัฐก็ไม่ต้องดูแลศาสนาแต่ก็มีผู้ตั้งลัทธินิกายต่างๆ ขึ้น บางครั้งก็ล้อลงผู้คนเพื่อผลประโยชน์จนถึงทำให้บาดเจ็บฆ่าตัวตายเป็นหมื่นก็มี

ประเทศที่มีศาสนาประจำ เช่น ประเทศมุสลิม ประเทศพุทธ ซึ่งเป็นประเทศที่คนส่วนมากนับถือศาสนานั้นๆ เป็นประเทศที่วัฒนธรรมเนื่องด้วยศาสนา หากละทิ้ง ไม่ทำนุบำรุง วัฒนธรรมของตนที่ทำให้เป็นคนชาตินั้นๆ ก็สูญหายไป สิ่งดีงามที่สร้างสมมาในฐานะเป็นมนุษย์ที่เจริญกลุ่มหนึ่งก็สูญไปประเทศเช่นนี้จึงต้องรักษาศาสนาที่เป็นหลักไว้ ส่วนศาสนาอื่นที่เป็นศาสนาของประชาชนและประเทศด้วยเช่นกันก็ต้องมีการจัดการในฐานะเป็นวัฒนธรรมย่อย เช่นเดียวกับที่แม้มีวัฒนธรรมหลักก็ต้องรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งหลายไว้ด้วย **การรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างศาสนาเท่ากับรักษาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของคนในชาติอันเป็นการรักษาเอกภาพของชาติไว้** เพราะในที่สุดการรักษาความสัมพันธ์ดังกล่าวก็คือการรักษาความสัมพันธ์อันดีในหมู่คนและระหว่างหมู่ เหมือนรักษาความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวแล้วก็ยังไม่พอ ต้องรักษาความสัมพันธ์ที่ดีในหมู่บ้าน ตำบล ภาค จนถึงประเทศ

ความสัมพันธ์ที่ดีดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต้องประกอบด้วยเจตคติที่ดีหรือการมองกันในด้านดีและมุ่งดีต่อกัน กับต้องมีการจัดการเพื่อให้เกิดการมุ่งดีดังกล่าวและขจัดความมุ่งร้าย การจัดการส่วนหนึ่งซึ่งเป็นการจัดการในระดับรัฐเพื่อจุดมุ่งหมายดังกล่าวอาจทำได้ดังนี้

2.2.1 จัดให้มีกฎหมายห้ามลบหลู่ศาสนา ซึ่งรวมถึงสถาบันต่างๆ ในศาสนาเพื่อมิให้ศาสนาถูกเบียดเบียนจากผู้ไม่นับถือศาสนา และมีให้เบียดเบียนกันระหว่างศาสนา ให้มีความเคารพซึ่งกันและกัน

2.2.2 โฆษณาศาสนาให้เป็นโฆษณาหนัก เช่น ตัดเศียรพระพุทธรูป ลักขโมยพระพุทธรูปจากวัด ทำกิริยาอาการดูหมิ่นพระพุทธรูป ศาสนวัตถุ และศาสนสถานอันเป็นที่เคารพ ต้องระวางโทษหนักกว่าการลักทรัพย์และการดูหมิ่นทั่วไป

2.2.3 สร้างความร่วมมือในการแก้ปัญหาของประเทศและปัญหาส่วนรวมของโลก โดยการร่วมกันคิดร่วมกันทำงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจกันระหว่างศาสนาต่างๆ

2.2.4 จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานของศาสนาตามสัดส่วนจำนวนศาสนิกชน เพื่อให้ศาสนาทำงานได้สะดวก

2.2.5 การดำเนินการใดๆ ของรัฐจะต้องหลีกเลี่ยงผลกระทบที่ทำให้ศาสนาเสียหาย

3. การจัดการศาสนาให้ดำรงอยู่ในวิถีชีวิต

ศาสนาเป็นวัฒนธรรม วัฒนธรรมจะดำรงอยู่ได้ต้องอยู่ในวิถีชีวิต จะดำรงอยู่ในวิถีชีวิตได้ต้องมีการฟื้นฟู การอนุรักษ์ การพัฒนา และสืบทอด การดำเนินการต่างๆ ดังกล่าว จะมั่นคงและต่อเนื่องได้วัฒนธรรมนั้นๆ จะต้องทำหน้าที่ต่อสังคมและการดำเนินชีวิตของคนในสังคม หากไม่มีบทบาทและหน้าที่ก็ไม่อาจมีฐานะทางสังคมต่อไปได้ ศาสนานั้นสังคมมิได้ต้องการเพียงให้มีหน้าที่และมีประโยชน์ เช่น สถาบันสังคมอื่นๆ เท่านั้น ยังจะต้องเป็นสถาบันที่คนรู้สึกเคารพ และมีศรัทธาเชื่อมั่นในความดีงามเป็นแบบอย่างมาตรฐานของชีวิตที่ดีมีคุณค่า และถ้าจะให้ศาสนาอยู่ในวิถีชีวิตอย่างแท้จริง ศาสนาก็ต้องเกี่ยวข้องกับชีวิตคน ทุกเพศ และทุกวัย

ในสมัยโบราณศาสดาดำรงอยู่ในวิถีชีวิตชาวไทยโดยอิงอยู่กับประเพณี ทั้งประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิต

ตั้งแต่เกิดไปจนตายด้านหนึ่ง กับประเพณีที่เป็นเทศกาลซึ่งดำเนินไปตามลำดับเดือนตั้งแต่ต้นปีไปจนปลายปี ความคิดสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตก็เป็นเรื่องศาสนา เช่น เมตตา อภัย ความไม่จองเวร ความกตัญญู ซึ่งเป็นความคิดเพื่อผู้อื่นตามคำสอนศาสนา ต่างกับปัจจุบันที่ให้ความสำคัญแก่ความคิดเพื่อตัวเอง เช่น สิทธิเสรีภาพ ผลประโยชน์ตอบแทนตามคำสอนทางการเมืองเศรษฐกิจตะวันตก อันทำให้ต่างคนต่างไม่คิดถึงสังคม ไม่คิดถึงส่วนรวม ไม่คิดให้แก่สังคมและประเทศยังไม่พอยังคิดเอาจากสังคมและประเทศเป็นเรื่องปกติ

ความรู้ที่เปลี่ยนไปทำให้จุดเน้นทางศาสนาที่เคยเน้น เช่น บุญ บาป มงคล อวมงคล ดี ชั่ว ลดความสำคัญลง แต่เน้นความคิดที่ไม่เนื่องด้วยศาสนา ดังกล่าว ประเพณีชีวิตและเทศกาลต่างๆ ที่เคยปฏิบัติมาก็เสื่อมไป ศาสนาที่เคยเกี่ยวข้องกับชีวิตก็ห่างออกไป ความคิดที่เปลี่ยนไปนี้ทำให้ศาสนาไม่อาจกลับมามีบทบาทและหน้าที่ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับชีวิต มิใช่โดยกลับไปฟื้นฟูประเพณี การฟื้นฟูประเพณีอาจมีประโยชน์ด้านอื่น เช่น การหารายได้เข้าประเทศ แต่ยากที่จะกลับมาเกี่ยวข้องกับชีวิตชาวไทยในสังคมสมัยใหม่ได้ ประเพณี เช่น การโกนผมไฟ การโกนจุกคงยากที่จะฟื้นฟู มีแต่จะหมดไปเท่านั้น เพราะคนไม่โกนผมไฟ และเด็กก็ไม่ไว้จุก

ศาสนาในสมัยโบราณยังมีความสัมพันธ์กับชีวิตโดยเป็นสถานศึกษาและสถานที่ประกอบกิจกรรมทางสังคม เป็นที่พักผ่อน ที่ทำบุญ มีความสำคัญทั้งชีวิตในโลกนี้และโลกหน้า ประเพณีการบวชที่ยึดถือกันแน่นแฟ้นก็ทำให้ผู้ชายทุกคนเคยใช้ชีวิตบวรพิต และคนในครอบครัวทำบุญกับพระ งานมงคลก็ดี อวมงคลก็ดี ก็มีพิธีสงฆ์เป็นหลักเสมอ ผิดกับปัจจุบันที่บางคนไปวัดก็เมื่อตายแล้ว และไปวัดโดยไม่รู้ตัวโดยคนอื่นนำไป ในปัจจุบันบทบาทสำคัญๆ ของวัดที่มีต่อสังคม มีสถาบันเฉพาะทางซึ่งไม่ใช่สถาบันศาสนาทำหน้าที่ เช่น การศึกษาก็มีโรงเรียน การอาชีพ การแพทย์ การรบ ก็ล้วนมีโรงเรียน แม้กระทั่งความรู้พระพุทธศาสนา ก็ศึกษาทางหนังสือและสื่อต่างๆ โดยไม่ต้องบวชและไม่ต้องเข้าวัดฟังธรรม พระพุทธศาสนาจึงอาจเป็นสถาบันที่คนบางพวกไม่ได้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้อง บางพวกที่เกี่ยวข้อง

ก็เข้าไปเกาะหาผลประโยชน์ บางพวกถึงกับทำลายการฟื้นฟูบทบาทเก่าๆ บางบทบาทอาจทำได้ แต่บางบทบาทก็เปลี่ยนแปลงขาดช่วงจนยากที่จะกลับคืน การจัดการศาสนาให้มีบทบาทในชีวิตปัจจุบันจึงควรเป็นบทบาทใหม่ๆ ที่เหมาะสมแก่สังคมสมัยปัจจุบัน

4. การจัดการด้านการใช้สถานที่ของศาสนา

4.1 การเป็นสถานที่ร่มเย็นทั้งทางกายและทางใจ ในด้านกายภาพต้องมีความสะอาด สงบ ร่มเย็น ซึ่งในปัจจุบันวัดในเมืองอาจทำได้ยากเพราะใช้พื้นที่เชิงพาณิชย์บ้าง ทำตลาดตั้งศพและที่จอดรถจนบริเวณวัดอาจจะร้อนกว่าบ้าน และกิจกรรมก็ทำให้วัดไม่มีเวลาสงบ แต่วัดในต่างจังหวัดอาจจัดการเรื่องนี้ได้ ส่วนด้านจิตใจนั้นวัดควรจะมีที่ให้คำปรึกษาปัญหาชีวิตโดยใช้ธรรม ซึ่งควรเป็นที่เปิดเผย เหมือนเป็นคลินิกทางใจ ความสะอาดทั้งสถานที่และจิตใจของผู้อยู่วัดเป็นเรื่องสำคัญในการทำหน้าที่นี้

4.2 เป็นที่สมาคมผู้เฒ่าธรรมที่จะศึกษาหาความรู้ทั้งจากพระและจากห้องสมุด เป็นที่พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ทางธรรม รวมทั้งอาจเป็นสถาน

ชาว ส.ป.ป.ลาว ทุกเพศทุกวัย จะร่วมพิธีทำบุญด้วยศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา

อบรมให้ความรู้พระพุทธศาสนา หรือเป็นโรงเรียนสอนศาสนาแก่คนทั่วไป พระสังฆาธิการต้องเป็นผู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนธรรมจนอธิบายได้ถูกต้อง จนกล่าวได้ว่าถ้าจะหาความรู้ทางธรรมแล้วเข้าวัดไหนก็ได้

4.3 เป็นสถานที่สงเคราะห์ผู้ไร้ที่พึ่ง ผู้ตกทุกข์ได้ยาก ซึ่งจะต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบ และให้ชาวบ้านและผู้ใจบุญได้ลงมือลงแรงและลงทุนในการทำกิจกรรม ซึ่งทำให้คนรู้จักชีวิตแบบศาสนาที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และสงเคราะห์แก่กัน คนมีสงเคราะห์ คนจน คนมีเอ้าตีสงเคราะห์คนพิการ การสงเคราะห์จะทำให้รู้จักชีวิตที่มีการให้หรือเสียสละ

5. การจัดการให้คนมีความรู้ทางศาสนา

5.1 การให้การศึกษาศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาสามัญ และต้องเป็นวิชาบังคับ ความรู้เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็อยู่ในตัวคน ความรู้ทางศาสนาก็ติดตัวผู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียน พระพุทธเจ้าก็ต้องสอนธรรมธรรมจึงเกิดขึ้นในจิตใจของพุทธศาสนิกชน ที่คนไทยเรายังรักษาความดีต่างๆ มาได้ด้วยการได้รับสั่งสอนอบรมทั้งจากครอบครัว และสถานศึกษา หากเรายอมรับว่าจริยศึกษาเป็นส่วนสำคัญของการเป็น

ในพิธีบุญ ชาว ส.ป.ป.ลาว จะใส่ปัจจัยในพานพร้อมดักบาตรข้าวเหนียว ถวายพระสงฆ์ที่รับบาตร

มนุษย์ที่เจริญ เช่นเดียวกับพุทธศึกษา พลศึกษาและหัตถศึกษาแล้ว ก็ไม่มีเหตุผลอะไรเลยที่จะไม่จัดการศึกษาในส่วนนี้ให้มีน้ำหนักไม่ด้อยกว่าส่วนอื่นๆ ต้องมีการค้นคว้าวิจัยสั่งสอนอบรมอย่างจริงจัง ต้องมีการวัดผล ซึ่งจะเป็นการทำให้คนต้องมีความรู้และรู้อย่างถูกต้องเช่นเดียวกับพุทธศึกษา ความรู้นี้จะต้องเป็นส่วนสำคัญในการรับเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาด้วย ไม่ควรจะละเลยความสำคัญของการศึกษานี้ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งทำให้ได้คนมีความรู้แต่จิตใจอาจเป็นอธรรม หรือไม่สนใจธรรม

5.2 จัดกิจกรรมที่เป็นการให้แก่ผู้ตกทุกข์ได้ยากคืองานสังคมสงเคราะห์และกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์อื่นๆ เช่นการดูแลรักษา ทำนุบำรุง ฟื้นฟู และปฏิสังขรณ์ ศาสนสถานและศาสนวัตถุ ให้เป็นกิจกรรมในการศึกษา และกิจกรรมของชุมชนเพื่อให้เกิดจิตสำนึกทางศาสนาที่สำคัญคือการเสียสละเพื่อผู้ควรได้รับการสงเคราะห์ และเพื่อประโยชน์สาธารณะ

5.3 สร้างความรู้ ความเข้าใจ เพื่อให้เกิดความซาบซึ้ง ความชื่นชม ความยินดี และความศรัทธาในศาสนาด้วยการให้ประชาชนโดยเฉพาะเยาวชนได้รู้จักสิ่งดีๆ อย่างอื่นทางศาสนานอกเหนือจากธรรม เช่น การทัศนศึกษาทางวัฒนธรรมทางศาสนา การทัศนศึกษาพระพุทธรูปที่สร้างอย่างงดงามสะท้อนความเคารพและความประณีตที่มีอยู่ในใจคน อาจศึกษาในพิพิธภัณฑ์หรือในวัดต่างๆ ทัศนศึกษาศาสนสถานในเชิงศาสนา ศิลปะ โบราณคดี และมานุษยวิทยา จนเข้าใจ รู้สึกรักและเป็นเจ้าของ

5.4 สอนธรรมผ่านสื่อมวลชนในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เกิดความรู้ธรรม กระตุ้นสำนึกทางธรรมเป็นรากฐานแห่งจิตใจ เหนียวรั้งจิตใจคนไม่ให้ตกไปในอบายมุขและความชั่วต่างๆ ตักเตือนให้หลีกเลี่ยงละเว้นสิ่งชั่วร้ายอันจะเป็นภัยแก่สังคมและแก่บุคคล

6. การจัดการเกี่ยวกับการนำศาสนาไปใช้สร้างประโยชน์และมูลค่า

ศาสนาเป็นเรื่องคุณค่า การสร้างมูลค่าแก่ศาสนาหรือจากศาสนามีใช้จุดมุ่งหมายของศาสนา แต่ก็อาจมีการสร้างมูลค่าแก่ศาสนาหรือเพื่อศาสนา เช่น การทำบุญ หรือกิจกรรมเพื่อหาเงินบำรุงศาสนา และอาจมีการใช้ศาสนาทำให้เกิดมูลค่าแก่รัฐ เช่นการ

จัดงานปราสาทผึ้งของจังหวัดอุบลราชธานีที่กิจกรรมทางศาสนากลายเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยวซึ่งนำเงินเข้าประเทศ แต่นอกจากการสร้างมูลค่าแล้ว ศาสนายังอาจก่อประโยชน์อื่นเช่น การศึกษา การพักผ่อนหย่อนใจ การหาความสุขทางจิตใจ การได้ชื่นชมศิลปะชั้นสูง เป็นต้น การนำศาสนาไปใช้สร้างประโยชน์และมูลค่าอาจจัดการได้ดังนี้

6.1 การจัดภูมิทัศน์ของวัด และศาสนสถานควรมีมาตรฐานในเรื่องความสะอาด ความสงบ ไม่ให้มีการนำพื้นที่วัดไปใช้หาผลประโยชน์จนเกิดความเสียหายด้านภูมิทัศน์ การปฏิบัติธรรม ความเป็นที่พักผ่อนเพื่อสงบจิตใจและจรรโลงใจ

6.2 การกำหนดขอบเขตและหลักเกณฑ์การจัดพิธีกรรมเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์และการสร้างศรัทธาเช่นวัดมุงคล ให้อยู่ในขอบเขตความถูกต้องทางศาสนา เว้นการโฆษณาโอ้อวด ไม่ให้จัดทำให้ลักษณะเป็นการค้า

6.3 การหาผลประโยชน์ของวัดต้องระมัดระวังไม่ให้เป็นการทำลายโบราณสถาน ศิลปกรรม วัดเป็นของส่วนรวม เป็นของศาสนา มิใช่ของเจ้าอาวาส ต้องวางหลักเกณฑ์มิให้เจ้าอาวาสดำเนินการโดยลำพัง

6.4 การจัดการผลประโยชน์ต้องเป็นไปเพื่อทำนุบำรุงศาสนาและส่งเสริมประชาชน ต้องมีระบบการตรวจสอบดูรายรับรายจ่ายไม่ให้รั่วไหลไปเป็นผลประโยชน์ของบุคคล

7. การจัดการระหว่างฝ่ายบ้านเมืองกับศาสนา

7.1 ฝ่ายบ้านเมืองต้องมีกฎหมายที่จะคุ้มครอง และส่งเสริมศาสนาให้เป็นที่เคารพนับถือ และป้องกันมิให้ศาสนาถูกรบกวน บ่อนทำลาย

7.2 ฝ่ายบ้านเมืองกับฝ่ายศาสนาจะต้องร่วมมือกันวางกฎเกณฑ์ แนวทางจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ศาสนาทั้งจากภายนอกและภายใน กรณีใดที่ศาสนามีวิธีดำเนินการ กฎหมายบ้านเมืองต้องสนับสนุนกรณีใดที่ศาสนาไม่มีวิธีดำเนินการบ้านเมืองต้องออกกฎหมายเพื่อให้ดำเนินการได้

7.3 บุคคลทางศาสนานับเป็นพลเมือง เมื่อกระทำผิดกฎหมายบ้านเมืองไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยว

กับศาสนาหรือไม่ก็ต้องเข้าสู่กระบวนการและรับผลการตัดสินของฝ่ายบ้านเมือง แต่อาจจะมีศาล มีวิธีดำเนินการและสถานที่ลงโทษเป็นการเฉพาะ เพื่อไม่ให้ศาสนิกชนและบุคคลทางศาสนาที่ไม่ได้ทำผิดเกิดความสะเทือนใจ ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาศาสนาไม่มีอำนาจบังคับให้สามารถจัดการได้

7.4 การจัดการต่างๆ ดังกล่าวควรมีความร่วมมือกันระหว่างฝ่ายบ้านเมืองกับฝ่ายศาสนา เช่นเดียวกับการออกกฎหมายเฉพาะอื่น ๆ ที่ต้องอาศัยผู้ชำนาญการให้ความรู้แก่นักกฎหมาย ฝ่ายศาสนาดำเนินการตามลำพังก็ขาดอำนาจบังคับ บ้านเมืองดำเนินการตามลำพังก็ขาดความรู้และไม่รอบคอบ ทำให้เสียหายแก่ศาสนาได้

8. การจัดการศาสนาในระดับภูมิภาคและระดับสากล

ศาสนาเป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นแล้วแผ่ขยายไปในดินแดนโดยรอบแหล่งอันเป็นที่เกิดของศาสนานั้น ตามเส้นทางการค้าบ้าง ตามเส้นทางการขยายอำนาจด้วยสงครามบ้าง เมื่อศาสนาเจริญในหมู่ชนต่างๆ ในสมัยโบราณนั้นยังไม่มีแบ่งแยกเป็นประเทศเช่นในปัจจุบัน ครั้นเมื่อมีการแบ่งแยกเป็นประเทศด้วยการขีดเส้นพรมแดนลงบนแผนที่ ภูมิศาสตร์ และถือแนวธรรมชาติเช่นภูเขา หรือแม่น้ำเป็นหลัก คนที่เคยอยู่รวมกันหรือไปมาค้าขายกันก็ถูกแบ่งด้วยเส้นดังกล่าว ทำให้กลายเป็นคนประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเดียวกันที่นับถือศาสนาเดียวกัน ในทางตรงข้ามคนสองกลุ่มที่วัฒนธรรมต่างกัน ศาสนาต่างกันก็อาจมีบางกลุ่มที่ถูกผนวกเข้าไว้กับอีกประเทศหนึ่งกลายเป็นชนกลุ่มน้อยของประเทศนั้น หรือไม่คนที่อยู่บริเวณขอบของวัฒนธรรมหรือศาสนาที่ต่างกันั้นเป็นคนที่อยู่ปะปนกันทั้งสองศาสนา โดยมีการกลมกลืนทางวัฒนธรรมทำให้อยู่ร่วมกันเป็นสังคมสองวัฒนธรรมหรือสองศาสนาก็ได้

แม้จะแบ่งประเทศแล้วแต่ความสัมพันธ์ทางศาสนาก็ยังมีอยู่ เช่น ประชาชนไทยกับลาวต่างก็ข้ามไปไหว้พระธาตุที่อยู่อีกฟากหนึ่งของแม่น้ำโขง คนไทยภาคใต้ที่เป็นมุสลิมมีความรู้สึกใกล้ชิดทางศาสนากับคนในภาคเหนือของมาเลเซีย แต่ก็มีความกลมกลืนกับคนไทยพุทธที่อยู่ร่วมสังคม

ถ้าวัฒนธรรมหรือศาสนาที่ร่วมภูมิภาคเดียวกันเหมือนกัน การจัดการเพื่ออยู่ร่วมกันด้วยดีมี ปัญหาและอุปสรรคไม่มาก แต่ถ้าต่างกันก็อาจเกิด ปัญหาได้ จึงต้องมีวิธีที่จะอยู่ร่วมกันโดยคนที่อยู่ร่วมกันนั้นปรับตัวเข้าหากัน มีการประนีประนอมและ ผ่อนปรนกัน รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องจัดการให้เกิดความ เข้าใจที่ดีต่อกันในหมู่คนเหล่านั้น หากไม่ดูแลจัดการ ให้ดีก็อาจเกิดปัญหาขึ้นได้ทั้งภายในประเทศ เช่น กรณีภาคใต้ของไทยและระหว่างประเทศเช่นกรณี โบราณสถานที่อยู่คาบเกี่ยวกันระหว่างไทยกับ กัมพูชา เป็นต้น

ในระดับสากลนั้นประเทศต่างๆ มีความเข้าใจ ศาสนาต่างกัน และเข้าใจศาสนาอื่นตามความคิดของ ตนมากกว่าจะเข้าใจตามความคิดของคนในศาสนา นั้น เช่นคนอินเดียนิยมให้บุตรสาวแต่งงานเมื่ออายุน้อย เช่น สิบสามปี ซึ่งถือว่าเข้าสู่วัยสาวแล้ว และการแต่งงานเร็วทำให้มีโอกาสมิบุตรชายได้ เนื่องจากมีเวลาที่จะมีบุตรได้หลายปี เมื่อคนอินเดีย ไปอยู่ในสหรัฐอเมริกาและแต่งงานลูกสาวตาม ประเพณีอินเดีย เจ้าหน้าที่รัฐได้จับกุมดำเนินคดี เนื่องจากถือว่าผู้หญิงยัง是孩子 และการแต่งงานนั้น เป็นการข่มขืนในจึงเป็นความผิดตามกฎหมายของ สหรัฐอเมริกา

องค์การสหประชาชาติซึ่งเป็นองค์การสากล หรือองค์การระหว่างประเทศนั้น แท้จริงก็ตกอยู่ใน อิทธิพลของประเทศตะวันตกแทบทุกองค์การ เมื่อคิด เรื่องวัฒนธรรม เช่น โบราณคดี ศิลปะ สิ่งแวดล้อม แรงงาน หรือศาสนาที่คิดตามนัยตะวันตกที่ตนเข้าใจ แล้วออกกฎเกณฑ์ตามนั้น จึงมักปรากฏว่าขัดกับ ความนิยมและวัฒนธรรมของประเทศที่ต่าง วัฒนธรรม เช่นการอนุรักษ์โบราณสถาน ตาม แนวคิดตะวันตกที่ให้รักษาความปรักหักพังไว้ตาม สภาพนั้นต่างกับความคิดของไทยหรือพม่าที่จะไม่ ปล่อยให้ศาสนสถานทรุดโทรม พระมหากษัตริย์แต่ โบราณก็ดี ผู้มีเงินทองก็ดี มักจะบูรณะวัดร้างขึ้นใหม่ ให้สวยงามและใช้ประโยชน์ได้ โดยถือว่าการทิ้งให้ ปรักหักพังรกร้างอยู่เช่นนั้น เป็นความน่าสังเวชสลด ใจ เหมือนบ้านเมืองเสื่อมโทรมจนผู้คนต้องทอดทิ้ง ศาสนาที่ควรเป็นที่เคารพ การจัดการขององค์การ สากลเหล่านี้จึงไม่สากลจริง แต่เป็นการจัดการของผู้มี

อำนาจต่อรองที่จะใช้อำนาจจากการอ้างกฎที่ตนสร้าง ขึ้นเพื่อลดการเสียผลประโยชน์ และการแสวงหาผล ประโยชน์ จากข้อได้เปรียบที่ตนวางแนวทางไว้ นั้น เป็นการจัดการวัฒนธรรมของเขาผู้เอารัเปรียบ หากเรา ไม่มีการจัดการวัฒนธรรมที่ดีก็จะตกเป็นเบี้ยล่าง หรือเสียโอกาสได้ การจัดการวัฒนธรรมร่วมภูมิภาค และสากลจึงเป็นเรื่องจำเป็น ศาสนาและเรื่องที่เกี่ยวข้อง เช่นโบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี เป็นวัฒนธรรมที่จะต้องมีการศาสนาที่ร่วมภูมิภาค และเรื่องที่เป็นสากล เป็นเรื่องที่จะต้องจัดการใน ระดับภูมิภาคและระดับสากลด้วยเช่นกัน แต่การ จัดการในระดับประเทศร่วมภูมิภาคและระดับสากล นั้น จะต้องคำนึงถึงอิสรภาพของประเทศ ความแตกต่าง ความร่วมมือ ผลประโยชน์ร่วมกัน และการใช้ กติการ่วมกัน รวมถึงทำที่ที่จะแสดงต่อการจัดการ วัฒนธรรมในประเทศหนึ่งซึ่งอาจส่งผลต่อความรู้สึก ของศาสนิกชนในศาสนาเดียวกันในอีกประเทศหนึ่ง เช่น การทำร้ายพระสงฆ์ในเวียดนามช่วงสงคราม หรือการทำร้ายพระสงฆ์ที่ประท้วงรัฐบาลพม่า ที่ รัฐบาลของประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาอื่น ๆ อาจแสดงปฏิกิริยาหรือทำที่ต่อการกระทำนั้นได้อย่าง จำกัด การจัดการศาสนาในระดับร่วมภูมิภาคและ ระดับสากลอาจทำได้ในเรื่องต่อไปนี้

8.1 มองศาสนาเดียวกันในประเทศต่างๆ ใน เชิงรวมกันและร่วมมือกันโดยถือว่าเป็นสมาชิกของ ศาสนาเดียวกัน เป็นญาติพี่น้องกันที่ไม่อาจแยกจาก กันได้ ถ้าคิดเชิงรวมก็จะเกิดคุณประโยชน์ ถ้าคิดเชิง แบ่งแยกก็จะเกิดโทษ

8.2 เผยแผ่ศาสนาไปในชุมชนในต่างประเทศ ที่พร้อมจะรับ ในฐานะที่ศาสนาเป็นทูตแห่งสันติภาพ ที่จะนำสันติภาพไปทั่วโลก

8.3 เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในโลก ต้องมีส่วน ร่วมเสนอวิธีแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิด ความสงบสุข

8.4 ณ ที่ใดที่ศาสนาถูกทำร้าย หรือย้ายต้อง แสดงความเห็นและทำที่คัดค้านโดยต้องพิจารณาว่า ถ้าเป็นเรื่องที่รัฐนั้นกระทำต่อศาสนาก็ต้องขอร้องให้ เลิก ถ้าเป็นเรื่องที่เอกชนเป็นผู้ทำร้ายก็ต้องขอให้รัฐ นั้นจัดการให้ตามที่กฎหมายของเขาจะอำนวย

8.5 เมื่อเกิดภัยขึ้นแก่มนุษยชาติในสวนใด ๆ

ของโลก ต้องแสดงความเสียใจ เห็นใจ และช่วยเหลืออย่างเต็มที่

8.6 จัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างองค์การศาสนา ทั้งในระดับประเทศร่วมภูมิภาคและในระดับโลก เพื่อความเข้าใจกัน และร่วมมือกันนำศาสนาไปสู่ชาวโลก และร่วมกันช่วยโลกที่มีความทุกข์และปัญหาต่างๆ

ศาสนาเป็นสิ่งสำคัญของโลก ในโลกนี้มี ศาสนิกชนถึงค่อนโลก ความเห็นของคนไม่เหมือนกัน ความเห็นของคนเกี่ยวกับศาสนาก็ไม่เหมือนกัน ปัญหาจึงมีทั้งภายในศาสนา และปัญหาที่เชื่อมโยงกับศาสนา ปัญหาที่เกิดภายในศาสนาย่อมเป็น

ปัญหาล้วนหนึ่งของสังคมที่มีผลกระทบต่อสังคม ปัญหาที่เชื่อมโยงกับศาสนาก็อาจขยายไปสู่เรื่องอื่นๆ ที่ศาสนาเชื่อมโยงไปถึง ถ้ารู้จักจัดการศาสนาปัญหาก็อาจไม่เกิดหรือเกิดก็ไม่รุนแรง ถ้าเข้าใจจัดการศาสนา คุณก็อาจเกิดหรืออย่างน้อยก็โทษไม่เกิด การไม่มีโทษไม่มีปัญหาก็นับเป็นคุณประโยชน์อย่างหนึ่ง ประเทศทั้งหลายแม้ประเทศคอมมิวนิสต์ที่ถือว่า ศาสนาเป็นฝิ่นที่ทำให้ประชาชนเสพติด ก็ยังมีการจัดการศาสนา ประเทศที่ถือว่าเป็นเมืองศาสนาอย่าง ประเทศไทยถ้าไม่มีการจัดการศาสนาก็ต้องถือว่าล้มเหลวอย่างยิ่ง

เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ เรื่อง “นโยบายการจัดการวัฒนธรรมไทย” ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพฯ 20-22 สิงหาคม 2551 จัดโดย คณะกรรมการสภาวัดราชวรวิหารแห่งชาติ สาขาปรัชญา

